
Εθνικό Σχέδιο Δράσης της Κυπριακής Δημοκρατίας για τη Σταδιακή Μείωση (phase down) της χρήσης οδοντιατρικών αμαλαμάτων

Εισαγωγή

Μέσα από διάφορες επιδημιολογικές μελέτες έχει αναγνωρισθεί ότι ο υδράργυρος είναι ουσία μεγάλης τοξικότητας που προκαλεί σημαντικές αρνητικές νευρολογικές και άλλες επιπτώσεις στην υγεία του ανθρώπου. Ιδιαίτερα ανησυχητικές είναι οι επιδράσεις του υδραργύρου στην υγεία των βρεφών και των εμβρύων.

Κατ' επέκταση η χρήση του υδραργύρου σε ευρείας χρήσης προϊόντα, η απόρριψη αποβλήτων που περιέχουν υδράργυρο, η χρήση του υδραργύρου ως καταλύτη διάφορων χημικών αντιδράσεων, σε συνδυασμό με τις φυσικοχημικές και βιοσυσσωρευτικές του ιδιότητες τον καθιστούν παγκόσμια απειλή για την υγεία.

Αναγνωρίζοντας ακριβώς τις ποικίλα βλαπτικές για την υγεία συνέπειες από τη χρήση του υδραργύρου, συμφωνήθηκε, στις 19 Ιανουαρίου 2013 μια παγκόσμια συνθήκη για την προστασία της ανθρώπινης υγείας και του περιβάλλοντος από τις δυσμενείς επιπτώσεις του υδραργύρου, η οποία και τέθηκε υπό την αιγίδα των Ηνωμένων Εθνών. Η διεθνής αυτή Σύμβαση σκοπό έχει την καθιέρωση της νομικής δέσμευσης των συμμετεχόντων - συμβαλλόμενων μερών για να υιοθετήσουν μια σειρά δραστηκών μέτρων και να αναλάβουν δράσεις ώστε πρακτικά να εκμηδενιστεί η χρήση υδραργύρου στις βιομηχανικές διαδικασίες αλλά και να απαγορευθεί η κάθε χρήση του υδραργύρου σε νέα προϊόντα εκτός εάν αποδειχθεί ότι αυτή είναι αναγκαία. Παράλληλα η Συνθήκη επιστά την προσοχή στη χρήση του υδραργύρου σε αντικείμενα καθημερινής χρήσης και θέτει υποχρεώσεις στα συμμετέχοντα μέλη της σύμβασης ώστε να παρθούν αποφάσεις και να αναληφθούν δράσεις ώστε να αναχαιτιστεί η απελευθέρωση του υδραργύρου στην ατμόσφαιρα, στο έδαφος και στο νερό. Περαιτέρω η Σύμβαση ρυθμίζει τον τρόπο εισαγωγής/εξαγωγής υδραργύρου και των ενώσεων του μεταξύ των κρατών (με την προϋπόθεση το ένα τουλάχιστον να είναι συμβαλλόμενο μέρος), ρυθμίζει την εμπορία προϊόντων που περιέχουν υδράργυρο και θέτει χρονικά πλαίσια (ημερομηνίες) μετά τις οποίες η παραγωγή, εισαγωγή ή εξαγωγή προϊόντων που περιέχουν υδράργυρο σε συγκεκριμένες συγκεντρώσεις δεν επιτρέπεται. Τέλος η Σύμβαση ρυθμίζει την περιβαλλοντικά ορθή διαχείριση αποβλήτων υδραργύρου και την περιβαλλοντικά ορθή προσωρινή αποθήκευση του υδραργύρου. Αναφέρεται επίσης και ρυθμίζει τη διαχείριση μολυσμένων χώρων με υδράργυρο, την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των μερών, την ενημέρωση, ευαισθητοποίηση και εκπαίδευση του κοινού για τις επιπτώσεις του υδραργύρου και των ενώσεων του στην υγεία και στο περιβάλλον κ.α.

Το κείμενο της Σύμβασης της Μιναμάτα για τον υδράργυρο εγκρίθηκε από τη διάσκεψη των πληρεξουσίων στις 10 Οκτωβρίου 2013 στην Ιαπωνία και σε χρονική περίοδο ενός χρόνου (μέχρι τις 9 Οκτωβρίου του 2014) που ορίστηκε περίοδος για υπογραφή, 127

κράτη την υπέγραψαν. Η Σύμβαση υπογράφηκε επίσης στις 10 Οκτωβρίου του 2013 και από την Ευρωπαϊκή Ένωση όπως και από 26 κράτη μέλη.

Στην Σύμβαση γίνεται ιδιαίτερη μνεία για τα οδοντιατρικά αμαλγάματα αφού αποτελούν προϊόντα με προσθήκη υδραργύρου συμβάλλοντας στην ρύπανση του περιβάλλοντος και θέτει υποχρεώσεις στα μέλη της να εφαρμόσουν μέτρα για τη σταδιακή μείωση (phase down) της χρήσης των οδοντιατρικών αμαλγαμάτων.

Στις 18/05/2017 η Ευρωπαϊκή Ένωση προχώρησε στην έκδοση και έγκριση σχετικού Κανονισμού για τον Υδράργυρο (2017/852/EK) που καθιστά υποχρεωτική την εφαρμογή των προνοιών της Σύμβασης. Ο Κανονισμός θέτει υποχρέωση στα Κράτη Μέλη (ΚΜ) μέχρι την 1η Ιουλίου του 2019 να καταρτίσουν το δικό τους εθνικό σχέδιο δράσης και να δημοσιοποιήσουν σε αυτό τα μέτρα που προτίθενται να εφαρμόσουν για τη σταδιακή μείωση (phase down) της χρήσης των οδοντικών αμαλγαμάτων.

Η Κύπρος υπέγραψε την Σύμβαση της Μιναμάτα για τον Υδράργυρο στις 24/09/2014 και στις 17 Δεκεμβρίου 2018 την μετέφερε στην εθνική της Νομοθεσία με τον περί της Σύμβασης της Μιναμάτα για τον Υδράργυρο (Κυρωτικό) Νόμο (Ν.19(III)/2018).

Οι κατευθυντήριες αρχές στις οποίες τα Κ.Μ. πρέπει να βασιστούν είναι οι εξής:

- i) ο καθορισμός εθνικών στόχων που αποσκοπούν στην πρόληψη της τερηδόνας και στην προαγωγή της υγείας, με αποτέλεσμα την ελαχιστοποίηση της ανάγκης οδοντικής αποκατάστασης·
- ii) ο καθορισμός εθνικών στόχων που αποσκοπούν στην ελαχιστοποίηση της χρήσης του οδοντιατρικού αμαλγάματος·
- iii) η προώθηση της χρήσης οικονομικά αποδοτικών και κλινικά αποτελεσματικών εναλλακτικών λύσεων διαφόρων εμφρακτικών υλικών, χωρίς την προσθήκη υδραργύρου για την οδοντική αποκατάσταση·
- iv) η προαγωγή της έρευνας και ανάπτυξης ποιοτικών υλικών οδοντικής αποκατάστασης χωρίς την προσθήκη υδραργύρου·
- v) η ενθάρρυνση των αντιπροσωπευτικών επαγγελματικών οργανώσεων και των οδοντιατρικών σχολών να εκπαιδεύουν και να καταρτίζουν τους επαγγελματίες και τους σπουδαστές του οδοντιατρικού επαγγέλματος σχετικά με τη χρήση εναλλακτικών προϊόντων οδοντικής αποκατάστασης χωρίς την προσθήκη υδραργύρου καθώς και την προώθηση βέλτιστων πρακτικών διαχείρισης του οδοντιατρικού αμαλγάματος
- vi) η αποθάρρυνση της χρήσης ασφαλιστικών συμβολαίων και προγραμμάτων που ευνοούν τη χρήση οδοντιατρικών αμαλγαμάτων εις βάρος της οδοντιατρικής αποκατάστασης με υλικά χωρίς την προσθήκη υδραργύρου·
- vii) η ενθάρρυνση της χρήσης ασφαλιστικών συμβολαίων και προγραμμάτων που ευνοούν τη χρήση ποιοτικών εναλλακτικών επιλογών οδοντιατρικής αποκατάστασης αντί των οδοντιατρικών αμαλγαμάτων·
- viii) ο περιορισμός της χρήσης των οδοντιατρικών αμαλγαμάτων αποκλειστικά υπό μορφή κάψουλας·

ix) η προώθηση της χρήσης βέλτιστων περιβαλλοντικών πρακτικών σε οδοντιατρικές εγκαταστάσεις για τη μείωση των εκλύσεων υδραργύρου και ενώσεων υδραργύρου στα ύδατα και το έδαφος.

Όλα τα πιο πάνω αναφέρονται στο παράρτημα Α στο μέρος ΙΙ της σύμβασης.

Έχοντας υπόψη τα πιο πάνω το Τμήμα Περιβάλλοντος, ως το αρμόδιο Τμήμα, σε συνεργασία με τις Οδοντιατρικές Υπηρεσίες του Υπουργείου Υγείας και τον Παγκύπριο Οδοντιατρικό Σύλλογο προχώρησαν στον καταρτισμό ενός εθνικού σχεδίου δράσης που περιλαμβάνει σειρά ενεργειών για τη σταδιακή μείωση της χρήσης των οδοντιατρικών αμαλαμάτων σύμφωνα με τον Ευρωπαϊκό Κανονισμό.

Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Σταδιακή Μείωση (phase down) της χρήσης οδοντιατρικών αμαλαμάτων

Όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς (Δημόσιες Οδοντιατρικές Υπηρεσίες, Παγκύπριος Οδοντιατρικός Σύλλογος, Τμήμα Περιβάλλοντος) προτίθενται να αναλάβουν μια σειρά δράσεων, είτε μεμονωμένα είτε σε συνεργασία, με στόχο τη σταδιακή κατάργηση των οδοντιατρικών αμαλαμάτων οι οποίες και παρατίθενται αναλυτικά πιο κάτω.

I. Ενέργειες των Δημόσιων Οδοντιατρικών Υπηρεσιών του Υπουργείου Υγείας

Οι ενέργειες των Δημόσιων Οδοντιατρικών Υπηρεσιών μπορούν να χωριστούν σε δύο πυλώνες. Στον πρώτο περιλαμβάνονται οι ενέργειες που έχουν ως στόχο την προαγωγή της στοματικής υγείας και κατ' επέκταση τον περιορισμό των θεραπευτικών αναγκών συμπεριλαμβανομένου και των αναγκών για εμφράξεις αμαλαμάτος. Στο δεύτερο πυλώνα περιλαμβάνονται ενέργειες που έχουν σα στόχο τόσο τη μείωση της χρήσης του οδοντιατρικού αμαλαμάτος όσο και τη σωστή χρήση και διαχείρισή του

Πυλώνας I. Ενέργειες με στόχο την Πρόληψη των στοματικών παθήσεων (συμπεριλαμβανομένου και της οδοντικής τερηδόνας) και την προαγωγή της στοματικής υγείας των πολιτών της Κύπρου με απώτερο στόχο τον περιορισμό των αναγκών για οδοντική αποκατάσταση.

Οι Δημόσιες Οδοντιατρικές Υπηρεσίες (Υπουργείο Υγείας της Κυπριακής Δημοκρατίας) εφαρμόζουν μια σειρά προληπτικών προγραμμάτων και δράσεων με στόχο την προαγωγή της στοματικής υγείας. Σε αυτά περιλαμβάνονται:

A) Διοργάνωση ενημερωτικών εκστρατειών και προβολή ενημερωτικών ταινιών στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και στα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας αναφορικά με τη σημασία της στοματικής υγείας και τους τρόπους πρόληψης των στοματικών παθήσεων

B) Εκτύπωση και διανομή ενημερωτικού υλικού αναφορικά με τη στοματική υγεία και την πρόληψη και αντιμετώπιση των στοματικών παθήσεων

Γ) Διοργάνωση ενημερωτικών διαλέξεων και βιωματικών εργαστηρίων για τη σημασία της στοματικής υγείας. Οι διαλέξεις και τα εργαστήρια απευθύνονται σε διάφορες ομάδες πληθυσμού όπως π.χ. μαθητές, εγκύους, γονείς, εκπαιδευτικούς (με στόχο η αγωγή στοματικής υγείας να γίνει μέρος των σχολικών δραστηριοτήτων), νοσηλευτές (με στόχο η στοματική υγιεινή να συμπεριλαμβάνεται στις καθημερινές υπηρεσίες σε νοσηλεύόμενους ασθενείς κ.α.).

Δ) Δωρεάν εξέταση όλων των παιδιών ηλικίας 5,6,11 και πιλοτικά σε ομάδα παιδιών ηλικίας 15 ετών και ενημέρωση για οποιαδήποτε οδοντιατρικά προβλήματα με στόχο την έγκαιρη αντιμετώπισή τους

Ε) Δωρεάν παροχή προληπτικής οδοντιατρικής φροντίδας σε παιδιά δημοτικών σχολείων μέσω των κινητών οδοντιατρικών μονάδων με στόχο την προαγωγή της στοματικής τους υγείας και τον περιορισμό των θεραπευτικών αναγκών

Όλες οι πιο πάνω ενέργειες και δράσεις αξιολογούνται από τις Δημόσιες Οδοντιατρικές Υπηρεσίες ως προς την αποτελεσματικότητά τους μέσα από επιδημιολογικές έρευνες που διεξάγονται ανά τακτά χρονικά διαστήματα με στόχο τον καθορισμό του επιπέδου της στοματικής υγείας των πολιτών της Κύπρου αλλά και τη διάγνωση των αναγκών συντηρητικής και προσθετικής αποκατάστασης και θεραπείας.

Πυλώνας II. Ενέργειες με στόχο την μείωση της χρήσης του οδοντιατρικού αμαλγάματος και τη σωστή χρήση και διαχείρισή του. Σε αυτές περιλαμβάνονται:

Α) Έκδοση κατευθυντήριων γραμμών και συστάσεων προς το προσωπικό για τον περιορισμό της χρήσης του οδοντιατρικού αμαλγάματος.

Β) Δημιουργία βάσης δεδομένων αναφορικά με τις εμφράξεις αμαλγάματος που γίνονται από τις Δημόσιες Οδοντιατρικές Υπηρεσίες.

Γ) Διασφάλιση παροχής άλλων εναλλακτικών μορφών εμφρακτικών υλικών.

Δ) Εκπαίδευση του προσωπικού στη χρήση άλλων μορφών εμφρακτικών υλικών. Στα πλαίσια της εκπαίδευσης του προσωπικού περιλαμβάνεται και η ενημέρωση από το Τμήμα Περιβάλλοντος όλων των οδοντιάτρων αλλά και του κοινού αναφορικά με τις δυσμενείς επιπτώσεις που επιφέρει ο υδράργυρος και οι ενώσεις του στο ανθρώπινο σώμα και την σκοπιμότητα της αποφυγής της χρήσης αμαλγαμάτων υδραργύρου για την αποκατάσταση των δοντιών.

Ε) Έκδοση κατευθυντήριων γραμμών αναφορικά με την ορθή διαδικασία αφαίρεσης παλαιών εμφράξεων αμαλγάματος και τη συλλογή και φύλαξη των περισσειών αμαλγάματος.

Στ) Διασφάλιση ότι όλα τα οδοντιατρικά μηχανήματα θα φέρουν παγίδες αμαλγάματος σύμφωνα με τον Ευρωπαϊκό κανονισμό.

Ζ) Συνεργασία μέσω του Υπουργείου Υγείας με αδειοδοτημένη εταιρεία διαχείρισης αποβλήτων για τη συλλογή των περισσειών αμαλγάματος.

II. Δράσεις Παγκύπριου Οδοντιατρικού Συλλόγου

Ο Παγκύπριος Οδοντιατρικός Σύλλογος (ΠΟΣ) αναλαμβάνει μια σειρά δράσεων και ενεργειών με στόχο την μείωση της χρήσης του οδοντιατρικού αμαλγάματος. Οι ενέργειες του Παγκύπριου Οδοντιατρικού Συλλόγου χωρίζονται σε δύο σκέλη :

Πυλώνας I.: Ενέργειες με στόχο την πρόληψη της τερηδόνας και την μείωση ανάγκης αποκαταστάσεων στα δόντια

Ο ΠΟΣ προβαίνει ήδη και θα συνεχίζει να προβαίνει σε ενημέρωση του κοινού για τις στοματικές παθήσεις (και πιο συγκεκριμένα για την τερηδόνα με στόχο τη μείωση της) καθώς και τα ευεργετικά αποτελέσματα από μια καλύτερη στοματική υγεία του πληθυσμού, η οποία στοχεύει σε σημαντική μείωση της ανάγκης για αποκαταστάσεις στα δόντια, αλλά και της γενικότερης υγείας.

- 1) Η ενημέρωση επιτυγχάνεται μέσω παρουσιάσεων στην τηλεόραση και στο ραδιόφωνο, άρθρων στον ημερήσιο και ηλεκτρονικό τύπο, καθώς και αναρτήσεων στην ιστοσελίδα του ΠΟΣ,
- 2) Παρέχεται δωρεάν εξέταση της στοματικής κοιλότητας του πληθυσμού δύο εβδομάδες κάθε έτος από τους ιδιώτες Οδοντίατρους που συμμετέχουν στη πρωτοβουλία αυτή: Μάρτιος (Εβδομάδα στην οποία συμπεριλαμβάνεται η Παγκόσμια Ημέρα Στοματικής Υγείας) και Νοέμβριος (Εβδομάδα Πρόληψης Καρκίνου του Στόματος),
- 3) Προτροπή των ιδιωτών Οδοντιάτρων εκ μέρους του ΠΟΣ για επισκέψεις ενημέρωσης στα σχολεία και σε επαγγελματικούς χώρους για πληροφόρηση και εκπαίδευση των παρευρισκομένων.

Πυλώνας II: Ενέργειες με στόχο την κατανόηση-ευαισθητοποίηση και την μείωση της χρήσης Οδοντιατρικού Αμαλγάματος, καθώς και της ορθής διαχείρισης του εκ μέρους των Ιδιωτών Οδοντιάτρων

- 1) Συστηματική ενημέρωση όλων των Οδοντιάτρων για τον Κανονισμό 2017/852/EK και ειδικότερα του Άρθρου 10 για τις υποχρεώσεις που πηγάζουν γι' αυτούς από την εφαρμογή του (μέσω e-mail, αναρτήσεων στα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης Οδοντιάτρων και ιστοσελίδας ΠΟΣ, αλλά και μέσω συγκεντρώσεων-παραουσιάσεων σε συνεργασία με το Τμήμα Περιβάλλοντος),
- 2) Αναζήτηση άλλων εναλλακτικών -αλλά συγχρόνως- ασφαλών υλικών έμφραξης,
- 3) Εκπαίδευση και Συνεχής Επαγγελματική Ενημέρωση Οδοντιάτρων (ΣΕΕΟ) μέσω μοριοδότησης για Συνέδρια, Επιστημονικές Ημερίδες και Πρακτικά Σεμινάρια (σεμινάρια hands-on) εναλλακτικών υλικών έμφραξης και διαχείρισης των αποβλήτων που περιέχουν Οδοντιατρικό Αμάλγαμα,

4) Διασφάλιση ότι οι Οδοντιατρικές Έδρες (οδοντιατρικά μηχανήματα) μετά το 1/1/2021 θα είναι εξοπλισμένες με διαχωριστές αμαλγάματος σύμφωνα με τον Ευρωπαϊκό Κανονισμό 2017/852/ΕΚ,

5) Διασφάλιση ότι τα προϊόντα-απόβλητα από τους διαχωριστές αμαλγάματος θα παραδίδονται σε εξουσιοδοτημένες εταιρείες συλλογής, φύλαξης και διαχείρισης του Οδοντιατρικού Αμαλγάματος.

III. Δράσεις Τμήματος Περιβάλλοντος

A. Το Τμήμα Περιβάλλοντος, ως το αρμόδιο Τμήμα για την εφαρμογή του Άρθρου 10 του Κανονισμού, προτίθεται να διεξάγει ελέγχους για να διαπιστώσει τον βαθμό συμμόρφωσης και να λάβει μέτρα όπως προβλέπονται στη νομοθεσία για εφαρμογή του Κανονισμού για:

- α) Μείωση της χρήσης των οδοντιατρικών αμαλαμάτων υδραργύρου σε ασθενείς
- β) Στις περιπτώσεις όπου η χρήση των οδοντιατρικών αμαλαμάτων κριθεί απαραίτητη από τον οδοντίατρο αυτή να γίνεται αποκλειστικά υπό μορφή κάψουλας.

B. Νομοθετική ρύθμιση για τη μείωση της χρήσης μέχρι τη σχεδόν πλήρη κατάργηση των οδοντιατρικών αμαλαμάτων με υιοθέτηση χρονοδιαγραμμάτων ως ακολούθως:

- α) να καθορίζεται η ημερομηνία 1η Ιανουαρίου του 2025 ως η ημερομηνία που θα απαγορεύεται η χρήση των οδοντιατρικών αμαλαμάτων σε άτομα κάτω των 18 ετών, εκτός εάν ο οδοντίατρος το θεωρεί απολύτως απαραίτητο λόγω των ειδικών ιατρικών αναγκών του ασθενούς.
- β) την 1η Ιανουαρίου του 2025 να αξιολογηθεί η δυνατότητα της απαγόρευσης χρήσης των οδοντιατρικών αμαλαμάτων σε όλο τον πληθυσμό, εκτός εάν ο οδοντίατρος το θεωρεί απολύτως απαραίτητο λόγω των ειδικών ιατρικών αναγκών του ασθενούς.
- γ) εισαγωγή πρόνοιας στη νομοθεσία για υποχρέωση των οδοντιάτρων από την 1.1.2021 να υποβάλλουν αποδεικτικά στοιχεία για τους διαχωριστές αμαλγάματος που έχουν τοποθετημένους στα μηχανήματά τους και την δυνατότητα τους για κατακράτηση των οδοντιατρικών αμαλαμάτων σε ποσοστό περισσότερο του 95%,
- δ) Ο φέρων την ευθύνη του οδοντιατρικού μηχανήματος να διατηρεί έγκυρη και εν ισχύ συμφωνία με εξειδικευμένο προσωπικό για την συντήρηση του διαχωριστή αμαλγάματος που διαθέτει στο οδοντιατρικό μηχάνημα.
- ε) Υποχρέωση των οδοντιάτρων για εξασφάλιση πιστοποιητικού το οποίο να είναι αναρτημένο σε εμφανές για τους ασθενείς τους σημείο του οδοντιατρείου, που θα φέρει την σφραγίδα της Κυπριακής Δημοκρατίας, και θα επιβεβαιώνει τη συμμόρφωση των οδοντιάτρων σε σχέση με το Άρθρο 10 του Κανονισμού, ως προϋπόθεση για την εξασφάλιση Άδειας εξασκήσεως επαγγέλματος.

Γ) Το Τμήμα Περιβάλλοντος επίσης θα προχωρήσει με τις ακόλουθες δράσεις:

- Συλλογή και επεξεργασία στοιχείων σχετικά με τις εισαγωγές οδοντιατρικών αμαλαμάτων και άλλων υλικών έμφραξης και αποκατάστασης δοντιών που γίνονται στην Κύπρο.
- Ενημέρωση των εισαγωγέων αμαλαμάτων για τις πρόνοιες του Κανονισμού.
- Συνεργασία με το Τμήμα Τελωνείων και Φορολογίας για συλλογή στοιχείων αναφορικά με τις εισαγωγές οδοντιατρικών αμαλαμάτων.
- Αγορά υπηρεσιών από το Τμήμα Περιβάλλοντος για την εφαρμογή του Κανονισμού.
- Έκδοση ενημερωτικού φυλλαδίου αναφορικά με τις πρόνοιες του Κανονισμού το οποίο θα διατίθεται δωρεάν στα οδοντιατρεία για ενημέρωση του κοινού.

Τμήμα Περιβάλλοντος

Υπουργείο Γεωργίας Αγροτικής Ανάπτυξης και Περιβάλλοντος

18. 7. 2019